

Stavba nekdanje Pedagoške akademije v Mariboru

Franci Lazarini

Izr. prof. dr. Franci Lazarini, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160,
SI-2000 Maribor, franci.lazarini@um.si

ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana,
franci.lazarini@zrc-sazu.si, ORCID ID: 0000-0002-7055-205X

Izvleček

Stavba nekdanje Pedagoške akademije v Mariboru

1.01 Izvirni znanstveni članek

V prispevku je obravnavana stavba nekdanje Pedagoške akademije v Mariboru, v kateri danes delujejo njene naslednice Pedagoška fakulteta, Filozofska fakulteta in Fakulteta za naravoslovje in matematiko. Objekt, zgrajen med letoma 1975 in 1978 po načrtih arhitekta Branka Kocmuta, sodi v sam vrh slovenske modernistične šolske arhitekture, vendar pa so ga dosednji raziskovalci večinoma spregledali. Stavba je predstavljena tako z arhitekturnega kot funkcionalnega vidika, posebej so izpostavljene njene kvalitete, ki so jih kasnejše nekontrolirane prezidave do neke mere zabrisale.

Ključne besede: Maribor, moderna arhitektura, 20. stoletje, Pedagoška akademija, Branko Kocmut

Abstract

The Former Pedagogical Academy Building in Maribor

1.01 Original scientific article

The article focuses on the building of the former Pedagogical Academy in Maribor, which now houses its successor institutions: the Faculty of Education, the Faculty of Arts, and the Faculty of Natural Sciences and Mathematics. Constructed between 1975 and 1978 based on the designs of architect Branko Kocmut, the building represents one of the finest examples of Slovenian modernist school architecture. Nevertheless, it has remained largely overlooked in previous architectural research. The article discusses the building from both architectural and functional perspectives, with special emphasis on its notable qualities – some of which have been partially obscured by later, unregulated alterations.

Keywords: Maribor, modern architecture, 20th century, Pedagogical Academy, Branko Kocmut

Petdesetletnica Univerze v Mariboru je priložnost za premislek o njeni preteklosti, osebnostih, ki so jo sooblikovale, pa tudi o zgodovini stavb, v katerih delujejo njene fakultete, še zlasti tistih, ki so bile namensko zgrajene za potrebe visokošolskega pouka. Z vidika časovne distance so med njimi posebej zanimive tiste, ki so bile zgrajene v času njenega ustanavljanja ali v prvih desetletjih delovanja, saj so plod ustvarjanja vodilnih mariborskih modernističnih arhitektov in projektantskih podjetij (zlasti Komunaprojekta).¹ Med arhitekturno najzanimivejše primere formativnega obdobja mariborske univerze nedvomno sodi stavba nekdanje Pedagoške akademije na Koroški cesti 160, v kateri danes delujejo njene naslednice Filozofska fakulteta, Pedagoška fakulteta in Fakulteta za naravoslovje in matematiko (sl. 1). Ker od začetka njene gradnje letos prav tako mineva petdeset let, pričujoči članek namenjam predstavitvi tega, v širšem slovenskem prostoru premalo znanega arhitekturnega objekta.²

Prve zamisli za ustanovitev šole za izobraževanje osnovnošolskih učiteljev v Mariboru segajo v leto 1947, ko je bila v Ljubljani ustanovljena Višja pedagoška šola, intenzivnejše pa so te pobude postale v drugi polovici petdesetih let in so do neke mere povezane s takratno šolsko reformo (uvredba enotne osemletne osnovne šole in ukinitve nižjih gimnazij). Po vrsti zapletov je Ljudska skupščina Ljudske republike Slovenije s sklepom 26. junija 1961 ustanovila Pedagoško akademijo v Mariboru, ki se je kot prva visokošolska ustanova pridružila petim, nekaj let starejšim višjim šolam v mestu.³ Zanimivo je, da je bila šola ob ustanovitvi štiriletna,⁴ medtem ko je bila ljubljanska Pedagoška akademija zgolj dveletna. Štiriletni študij je sicer povzročal več zapletov, tako kadrovskih kot prostorskih, zato ne čudi, da je bila šola leta 1969 z novim zakonom o visokem šolstvu »degradirana« v dveletno, njen status pa izenačen z višjo šolo.⁵

Že v času ustanavljanja akademije so se začele aktivnosti za gradnjo lastne šolske stavbe, določena je bila celo njena lokacija ob Gosposvetski cesti, med stavbama Pedagoške gimnazije (danes Tretja gimnazija Maribor) in Osnovne šole Prežihovega Voranca, a se je zaradi zavlačevanja pri ustanavljanju akademije ter finančnih razlogov projekt ustavil pri idejni skici.⁶ Zato je šola svoje prostore dobila v stavbi nekdanje klasične gimnazije na Mladinski ulici 9 (danes je v stavbi Pravna fakulteta).⁷ Ker stavba

¹ O specifikah mariborskega arhitekturnega in urbanističnega razvoja po drugi svetovni vojni: Pirkovič-Kocbek, *Izgradnja sodobnega Maribora*, 25–91; Koselj, *Arhitektura 60-tih let*, 41–43; Bernik, *Slovenska arhitektura dvajsetega stoletja*, 147–50; Sapač, "Urbani razvoj Maribora." Mariborska arhitektura je sicer slabo zastopana v preglednih delih o slovenski moderni arhitekturi.

² Stavba Pedagoške akademije je bila doslej deležna le majhne pozornosti raziskovalcev: Pirkovič-Kocbek, *Izgradnja sodobnega Maribora*, 77; Švajger Lešnik, "Prispevek bratov Kocmut," Ciglenečki, "Motiv obeliska v opusu," 19; Ciglenečki, "Pedagoška akademija Maribor."

³ O ustanovitvi Pedagoške akademije: Bračič, "Organizacijska in samoupravna podoba," 14–16. Prim. Borstner, "Spomini nekega sanjača," 70–71. Prva predavanja za redne študente so se začela 3. novembra 1961 (Bračič, "Organizacijska in samoupravna podoba," 18). Pred ustanovitvijo Pedagoške akademije so v Mariboru delovale Višja ekonomsko-komercialna šola (1959), Višja tehniška šola (1959), Višja agronomska šola (1960), Višja pravna šola (1960) in Višja stomatološka šola (1960). Omenjene so se maja 1961 povezale v Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru, ki se mu je ob ustanovitvi pridružila Pedagoška akademija. Leta 1975 je združenje preraslo v Univerzo v Mariboru; prim. Gabrič, "Univerza v Mariboru," 55–56.

⁴ Študij druge stopnje se je sicer izvajal le ob delu; prim. Skalar, "Pedagoška fakulteta," 289.

⁵ Bračič, "Organizacijska in samoupravna podoba," 28.

⁶ Bračič, "Organizacijska in samoupravna podoba," 27.

⁷ Neorenesančna stavba klasične gimnazije je bila dograjena leta 1892, načrte zanjo je izdelal mariborski stavbenik Andreas Tschernitschek. Več o stavbi: Sapač, "Katalog pomembnejših klasicističnih," 527–28 (s starejšo literaturo).

1. Branko Kocmut: Pedagoška akademija (sedaj Filozofska fakulteta, Pedagoška fakulteta, Fakulteta za naravoslovje in matematiko UM), Maribor, 1975–1978, južna fasada, fotografija iz leta 1979 (www.mariborart.si)

naraščajočemu številu študentov in specifičnim potrebam določenih študijskih programov (npr. likovna pedagogika, naravoslovni predmeti) ni ustrezala, poleg tega si jo je Pedagoška akademija morala deliti z Višjo pravno šolo in skupnimi službami Združenja visokošolskih zavodov v Mariboru, so že od sredine šestdesetih, posebej intenzivno pa od praznovanja desetletnice akademije, leta 1971, potekala prizadevanja za lastno stavbo, ki so do neke mere sovpadala z ustanavljanjem Univerze v Mariboru ter iskanjem primerne prostora za gradnjo njenih fakultet.⁸

Na tem mestu je treba omeniti živahno razpravo, ki je potekala v zvezi z lokacijo novih fakultet, saj sta bila v igri dva koncepta: po anglosaških zgledih zasnovan kampus na mestnem obrobju in gradnja fakultet v mestnem središču. Slednje je zagovarjal predvsem Edvard Ravnikar (1907–1993), ena osrednjih osebnosti slovenske arhitekture in urbanizma obravnavanega obdobja, čigar študenti, na čelu s Petrom Gabrijelčičem (1947), so izdelali predlog umestitve fakultet v mestni prostor. Predlagano rešitev so sprejeli tudi vodilni mariborski urbanisti in arhitekti na čelu z Brankom Kocmutom (1921–2006). Ob predvideni gradnji Pedagoške akademije so Ravnikarjevi študentje izdelali tudi predlog njene umestitve v mestno območje. Sprva so se zavzemali za že v šestdesetih letih predvideno lokacijo ob Pedagoški gimnaziji, ko pa se je zapletlo zaradi nasprotovanja dela mariborskih arhitektov (npr. Milana Černigoja) in težav z lastništvom parcele, so se odločili za lokacijo v kareju Gambrinus (kjer bi se ob morebitnem preoblikovanju Pedagoške akademije v Filozofsko fakulteto lahko razvil »družboslovni center«) ali pa, kot alternativo, pod Kalvarijo. Ker nobena od lokacij ni bila kratkoročno dosegljiva, je občina akademiji ponudila od mestnega središča nekoliko oddaljeno parcelo na skrajnem zahodnem robu mesta, na območju opuščene mestne deponije. Zaradi nujnosti novih prostorov je prevladal pragmatizem, ta poteza pa hkrati pomeni začetek oblikovanja današnjega kampusa.⁹ S tem pa težav še ni bilo konec, saj se je dodatno zapletlo z iskanjem mikrolokacije stavbe. Zavod za urbanizem Maribor je namreč akademiji namenil neprimerno lokacijo na zasutih gramoznih jamah, kar bi gradnjo znatno podražilo. Šele intervencija republiškega izvršnega sveta,

⁸ Za pregled prizadevanj gl. Bračič, "Organizacijska in samoupravna podoba," 27–28.

⁹ Natančnejša predstavitev dogodkov s posebnim poudarkom na iskanju lokacije Pedagoške akademije: Gabrijelčič, "Študentski projekt."

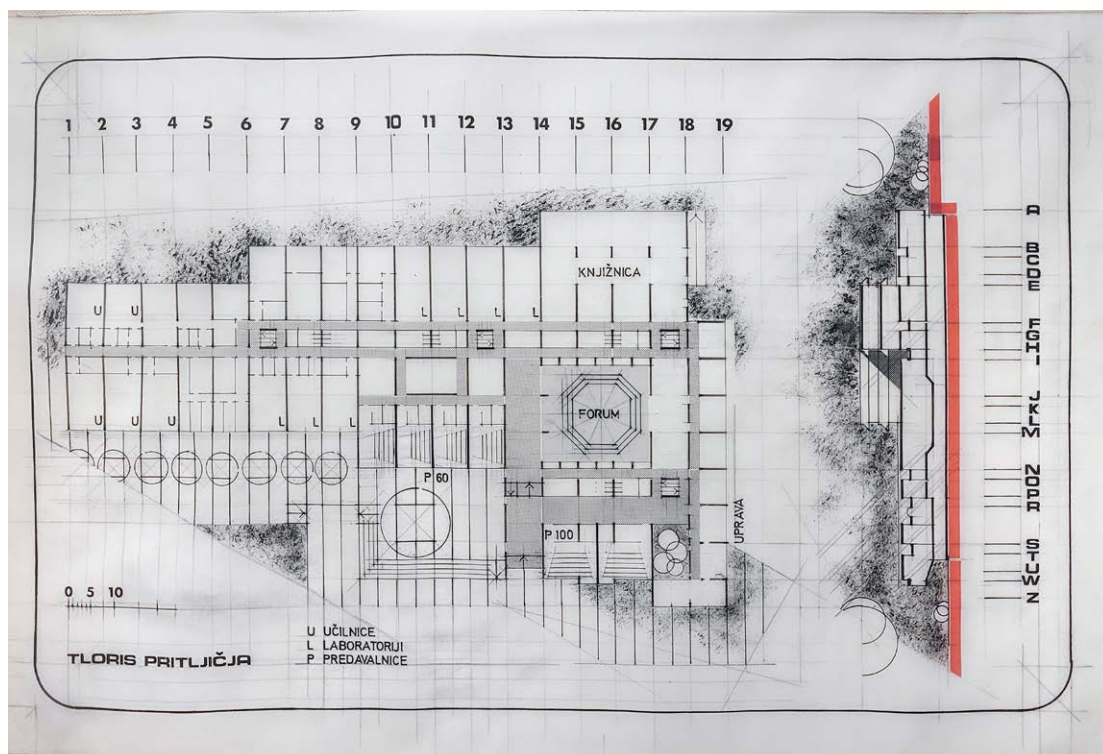
2. Branko Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, idejni načrt, situacija, nedatirano (zasebna last)

ki je zagrozil z odtegnitvijo finančnih sredstev, je po letu dni premaknila zadevo z mrtve točke in stavbi je bila dodeljena sedanja lokacija.¹⁰

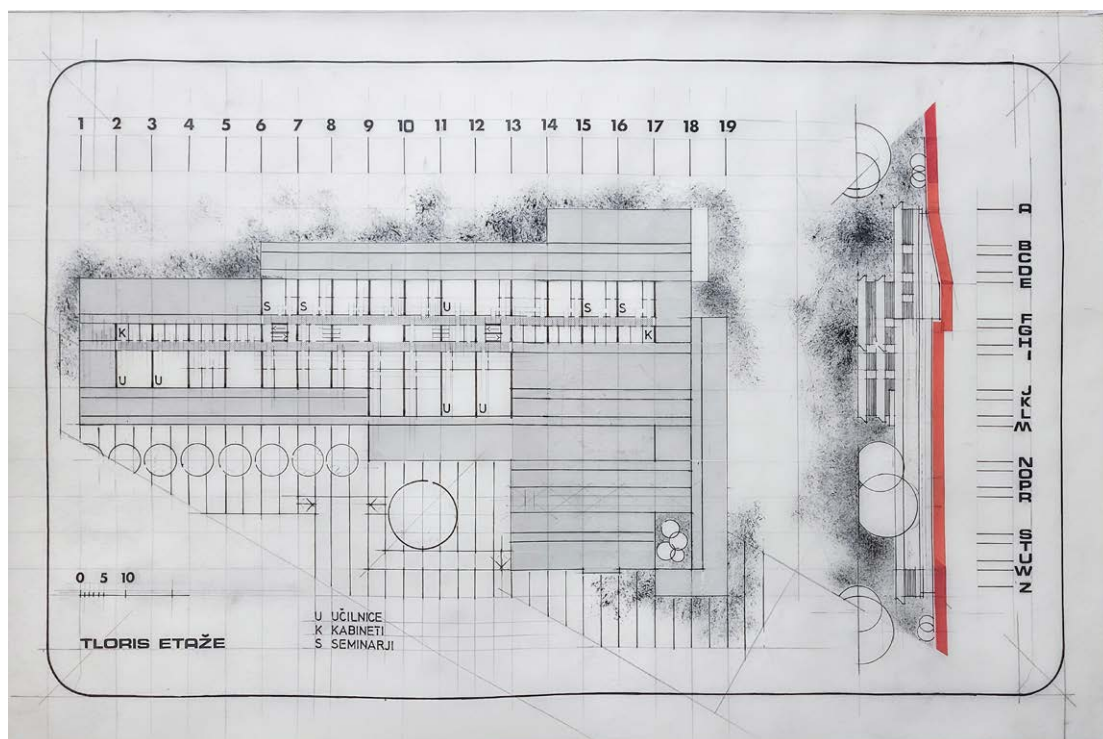
Načrt za novo stavbo je izdelal Branko Kocmut, ena vodilnih osebnosti mariborske arhitekture po drugi svetovni vojni. Rojeni Mariborčan je arhitekturo študiral pri Edvardu Ravnikarju, po diplomi leta 1949 pa je postal njegov asistent in je z nekdanjim učiteljem med drugim sodeloval pri snovanju grobišča internirancev v Kamporju na otoku Rab (1953). Leta 1954 se je vrnil v Maribor in se zaposlil pri Komunaprojektu, osrednjem mariborskem projektantskem podjetju, v sklopu katerega je deloval vse do upokojitve leta 1981. S svojimi projekti, ki obsegajo tako stanovanjske kot javne stavbe, pa tudi urbanistične preureditve mesta (z značilnim upoštevanjem historičnih vrednot in naravnih danosti), je pomembno prispeval k podobi modernističnega Maribora.¹¹ Z bratom Ivanom (1926–2009) in svačino Magdo (1925–2010) so igrali ključno vlogo pri povojnem arhitekturnem razvoju mesta ob Dravi, ki je bil tudi v slovenskem kontekstu v marsičem specifičen. Pomembno, a zaenkrat premalo preučeno je Kocmutovo načrtovanje šolskih stavb, zlasti srednje- in višješolskih objektov, ki že zaradi upoštevanja specifičnih potreb uporabnikov sodijo med zahtevnejše naloge. Med njimi poleg Pedagoške akademije omenimo center srednjih tehniških šol na območju med Smetanovo, Prežihovo in Strossmayerjevo ulico ter Gosposvetsko cesto (načrt 1957, postopna

¹⁰ Bračič, "Organizacijska in samoupravna podoba," 27.

¹¹ Ob tem se je v precejšnji meri naslonil na osnovna načela za obnovo mesta, ki jih je takoj po drugi svetovni vojni postavil Ljubo Humek (1913–1988); prim. Pirkovič-Kocbek, *Izgradnja sodobnega Maribora*, 32–34.

3. Branko Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, idejni načrt, tloris pritličja, nedatirano (zasebna last)

4. Branko Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, idejni načrt, tloris etaže, nedatirano (zasebna last)

gradnja od 1957 do 1965),¹² v sklopu katerega je svoje prostore dobila tudi Višja tehniška šola (sedaj so v njih Fakulteta za strojništvo, Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo in del Fakultete za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo) in ki ga zaradi raznolikosti programov lahko vzporedimo s Pedagoško akademijo, ter Višja ekonomsko-komercialna šola na Razlagovi ulici 14, eno arhitektovih najbolj publiciranih del (sedaj Ekonomsko-poslovna fakulteta, 1960–1962). V sklopu »univerzitetnih« objektov pa moramo omeniti še njegovo pozno delo, Univerzitetno knjižnico Maribor (skupaj s Petrom Kocmutom, 1986–1988).¹³

Prve idejne načrte za stavbo Pedagoške akademije je arhitekt izdelal že leta 1973, ko je Izvršni svet Skupščine Socialistične republike Slovenije odobril sredstva za njihovo izdelavo.¹⁴ Končna različica projekta je bila izdelana decembra 1973,¹⁵ podrobnejši izvedbeni načrti pa so nastali v naslednjih dveh letih.¹⁶ Lokacijsko dovoljenje je Skupščina občine Maribor izdala 30. januarja 1974,¹⁷ gradbeno 18. junija 1975,¹⁸ s samo gradnjo pa je gradbeno podjetje Stavbar začelo poleti istega leta.¹⁹

Že v idejni zasnovi je arhitekt nakazal dispozicijo kampusa, ki jo je nadgrajeval tudi v kasnejših načrtih (sl. 2–4).²⁰ Pedagoško akademijo je umestil na severozahodni rob območja. Južno od nje (na mestu, kjer je danes zelenica) je predvidel telovadnico, oba objekta pa bi povezovala ploščad, na kateri je predvidel spomenik. Zahodno od telovadnice je v idejni skici predvidel stavbo gimnazije (na tem mestu je danes Dom podiplomskih študentov), ki bi po svoji razgibani obliki spominjala na stavbo Pedagoške akademije. Severovzhodno od akademije je arhitekt predvidel tri študentske stolpiče, obdane z zelenimi površinami.²¹ Lokacijo fakultete na severozahodnem robu območja je Kocmut ohranil tudi v kasnejših načrtih, pri njeni končni umestitvi pa je upošteval čim večji odmik od Gosposvetske ceste, po kateri je tedaj potekal ves promet proti Koroški. Dovoz za vozila je uredil s podaljšane Koroške ceste, ob katero je lociral tudi stavbo telovadnice, prav tako je ohranil idejo asfaltne ploščadi s spomenikom med obema objektoma. Po drugi strani pa je za pešce predvidel posebno pešpot, ki bi Pedagoško akademijo oziroma kampus povezala s kompleksom višje in srednjih tehniških šol ob Smetanovi ulici, ki ga je, kot omenjeno, prav tako zasnoval Kocmut. Pešpot bi se

¹² O centru srednjih tehniških šol: Pirkovič-Kocbek, *Izgradnja sodobnega Maribora*, 76; Švajger Lešnik, "Prispevek bratov Kocmut," 41–42; Ciglenečki, "Srednje tehniške šole." Kompleks je bil za potrebe tehniških visokih šol v osemdesetih letih razširjen po načrtih drugih arhitektov. Gl. Sapač, "Urbani razvoj Maribora," 137–38.

¹³ Temeljna literatura o Branku Kocmutu: Šijanec, *Sodobna slovenska likovna umetnost*, 492; Murko, "Arhitektura bratov Kocmut," 25–29; Pečenko, "Znamenje nekega časa," 12; Murko, "Kocmut, Branko," 177–78 (z napačno letnico diplome); Koselj, *Arhitektura 60-tih let*, 162; Švajger Lešnik, "Prispevek bratov Kocmut," 29–30, 32–33. Za doslej najbolj natančno predstavitev gl. Rakovec, "Branko Kocmut." O stavbi Univerzitetne knjižnice Maribor gl. Sapač, "Urbani razvoj Maribora," 128–30.

¹⁴ Bračič, "Organizacijska in samoupravna podoba," 27. Idejni načrti, ki se nahajajo v zasebni lasti, sicer niso datirani.

¹⁵ Pokrajinski arhiv Maribor (SI PAM), SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru. Glavni projekt je datiran z 10. 12. 1973.

¹⁶ Prim. datume raznih elaboratov v: SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1345–1351. Kocmutov sodelavec pri načrtovanju stavbe je bil Marjan Kotnik (Pirkovič-Kocbek, *Izgradnja sodobnega Maribora*, 77).

¹⁷ SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1345, lokacijsko dovoljenje, 30. 1. 1974.

¹⁸ SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1345, gradbeno dovoljenje, 18. 6. 1975.

¹⁹ SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1345, prijava začetka del, 9. 7. 1975.

²⁰ O kasnejši izgradnji kampusa, tj. gradnji študentskih domov, gl. Sapač, "Urbani razvoj Maribora," 136.

²¹ Zasebna last, Pedagoška akademija v Mariboru, idejni načrt, situacija, brez datuma.

zaradi obstoječih stanovanjskih blokov v zahodnem delu razdelila v dva kraka, potekajoča ob Gosposvetski in Koroški cesti, ki pa bi se oba iztekla na že omenjeno ploščad pred glavnim vhodom v stavbo Pedagoške akademije.²² V tem smislu lahko obelisk, spomenik narodnim herojem Silviri Tomasini, Mihi Pintarju - Toledu, Franju Vrunču in Jožetu Kerenčiču, delo arhitekta Kocmuta in kiparke Vlaste Tihec Zorko (1934) iz leta 1979,²³ razumemo ne le kot vertikalno razbremenitev horizontalno poudarjene arhitekture akademije,²⁴ temveč tudi kot vizualni zaključek načrtovane, a nikoli uresničene »akademske« pespoti.

Končna podoba Pedagoške akademije sledi prvotni idejni zasnovi,²⁵ ki pa jo je Kocmut nadgradil v sodelovanju s predstavniki uporabnika. Pri tem ni odveč omeniti, da je arhitekt že imel nekaj izkušenj z načrtovanjem višje- in visokošolskih stavb. Poleg že omenjene Višje ekonomsko-komercialne šole (1960–1962), enega ključnih arhitektovih del,²⁶ je treba posebej izpostaviti neuresničene načrte za ljubljansko Pedagoško akademijo (1964), pri katerih se je prvič srečal s potrebami pedagoških višjih šol.²⁷ Arhitekturna zasnova mariborske stavbe kaže za arhitekta značilno zadržanost do gradnje v višino,²⁸ saj je pri stavbi ves čas poudarjena horizontala, arhitekt pa je spretno izkoristil neugoden teren, tako da je del stavbe podkleten, padajoč teren pa mu vsaj na eni strani omogoča direktno osvetlitev.²⁹ Pomembna odlika je tudi razgibanost stavbe, ki jo arhitekt dosega z zamiki nadstropij ter zamiki v horizontalni smeri, ki so še posebej opazni pri južni in severni fasadi.

Stavba je sestavljena iz dveh traktov. Višji, podolžni trakt, v katerega je pretežno umestil predavalnice, kabinete in laboratorije, se nahaja na severnem in zahodnem delu objekta in obsega klet, visoko pritličje in tri nadstropja, pri čemer imata prvo in drugo nadstropje manjšo površino od pritličnega dela stavbe, še manj obsežno pa je tretje nadstropje (sl. 5). Nižji in manj razgiban prečni trakt na jugu in vzhodu stavbe, namenjen pretežno upravno-administrativnim funkcijam, pa obsega klet, pritličje in nadstropje, ki je na istem višinskem nivoju kot visoko pritličje podolžnega trakta.³⁰

Zunanjščino poudarjajo horizontalni pasovi, izmenjujejo se armiranobetonske in opečnate površine. Osnovo pri oblikovanju fasade predstavlja modul treh okenskih osi, zamejen s trikotno prirezanimi, iz stene izstopajočimi konzolami. Celoto je arhitekt dinamiziral z zamiki posameznih delov stavbe tako v horizontalni kot v vertikalni smeri. Najbolj dinamična je južna fasada, katere poseben poudarek predstavlja glavni vhod, ki tvori samostojen modul in s svojo poglobljenostjo vabi obiskovalca v stavbo (sl. 6–8).

²² SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 5; situacija objekta.

²³ Več o spomeniku: Ciglencečki, "Motiv obeliska v opusu," 19.

²⁴ Ciglencečki, "Pedagoška akademija Maribor."

²⁵ Zasebni arhiv, Pedagoška akademija v Mariboru, idejni načrt, tlorisa pritličja in etaže, brez datuma.

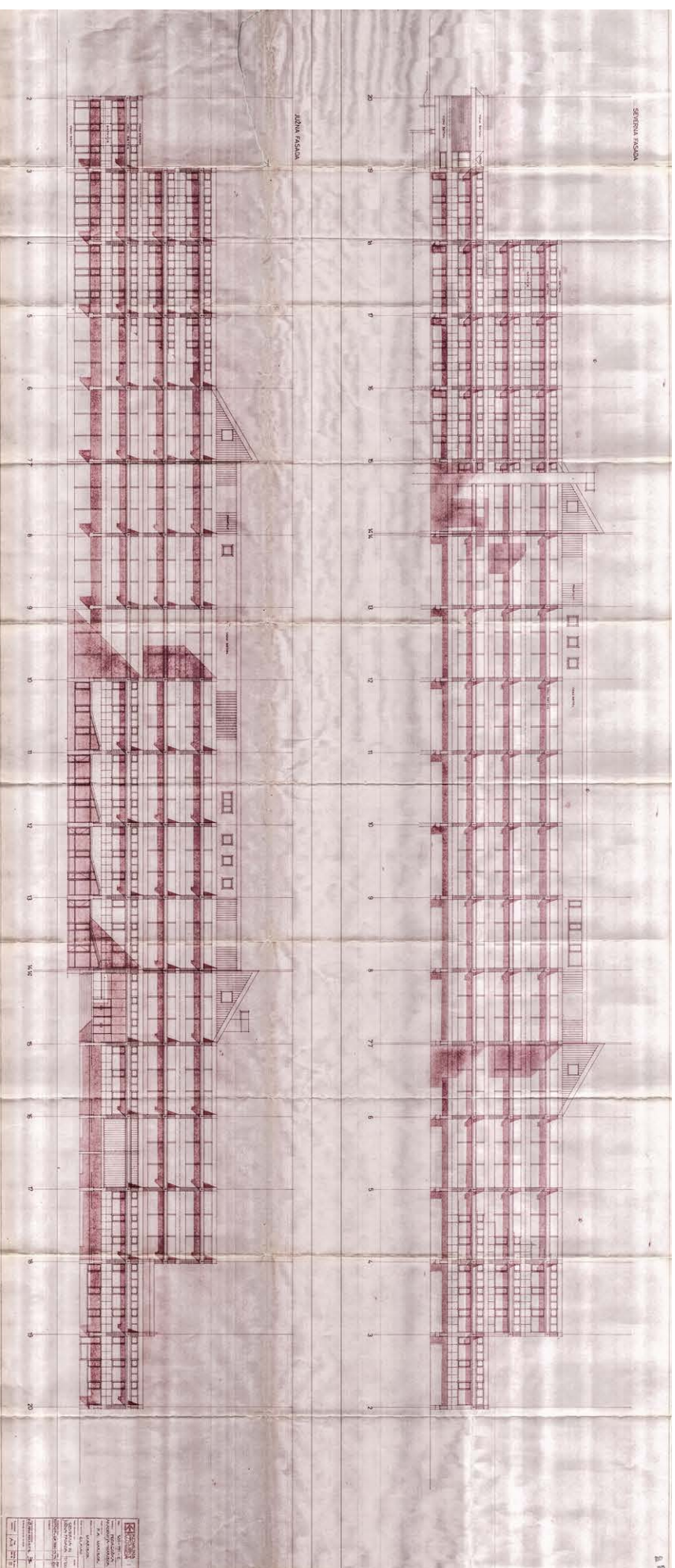
²⁶ O stavbi Višje ekonomsko-komercialne šole: Pirkovič-Kocbek, *Izgradnja sodobnega Maribora*, 25–91; Koselj, *Arhitektura 60-tih let*, 132; Švajger Lešnik, "Prispevek bratov Kocmut," 44–45; Pirkovič, "Višja ekonomsko-komercialna šola;" Bernik, *Slovenska arhitektura dvajsetega stoletja*, 344–45; Ciglencečki, "Višja ekonomsko-komercialna šola."

²⁷ Murko, "Arhitektura bratov Kocmut," 24.

²⁸ Pečenko, "Znamenje nekega časa;" Ciglencečki, "Pedagoška akademija Maribor."

²⁹ Smotrna izraba naravnih danosti, npr. padajočega terena namesto njegove umetne izravnave, je ena temeljnih značilnosti Kocmutovih del. Na podoben način je izkoristil neraven teren pri stavbi Višje ekonomsko-komercialne šole, še zlasti v naklonu proti Razlagovi ulici.

³⁰ Zaradi jasnosti bomo tudi pri opisu prečnega trakta za to etažo uporabljali poimenovanje visoko pritličje.

5. Branke Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, izvedbeni načrt, severna in južna fasada, 1973, Pokrajinski arhiv Maribor (© Pokrajinski arhiv Maribor)

6. Branko Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, 1975–1978, južna fasada
(© UIFS ZRC SAZU; foto: Andrej Furlan)

7. Branko Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, 1975–1978, vzhodni del južne fasade z glavnim vhodom in obeliskom (© UIFS ZRC SAZU; foto: Andrej Furlan)

8. Branko Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, 1975–1978, zahodni del južne fasade, pogled na trakt s predavalnicami (© UIFS ZRC SAZU; foto: Andrej Furlan)

Streha stavbe je ravna, z izjemo dveh, s strmo enokapnico pokritih enot, ki optično zaključujeta tretje nadstropje. Posebnost strehe so jaški z zastekljenimi vzdolžnimi stranicami, potekajoči v smeri vzhod–zahod po celotni širini stavbe, katerih namen je dovajanje svetlobe v notranjščino. Gre za inovativno rešitev, s katero je arhitekt pomembno prispeval k osvetlitvi stavbe, saj bi zaradi njene precejšnje globine večji del prostorov sicer ostal brez dnevne svetlobe.

Zasnova notranjščine odraža specifične potrebe uporabnika. Južni del kletnih prostorov podolžnega trakta, ki je zaradi padajočega terena osvetljen z dnevno svetlobo, je arhitekt namenil predvsem delavnicam oddelka za tehnični pouk (npr. delavnice za keramiko, fotografijo, sitotisk, les, kovine, odlivalnica) ter predavalnici, laboratoriju in seminarju oddelka za biologijo – kemijo, na severni strani ležeči »temni del«, ki se nadaljuje v prečni trakt in zaradi vkopanosti nima vira naravne svetlobe, pa raznim skladiščem (skladišče za pisarniški material, arhiv, knjižno skladišče, prostori za energetske naprave, ropotarnica), sanitarijam in celo ambulantni.³¹ Na željo vodstva akademije je arhitekt prvotno zamišljeni bife nadomestil z menzo z lastno kuhinjo,³² ki je locirana v južnem delu trakta, tako da se lahko v toplih mesecih razširi na »trgec« pred fakulteto. Slednjega na južni strani zaključujejo betonske terase pravokotnega tlorisa, ki naj bi služile kot zunanji amfiteater, a kot take nikoli niso bile uporabljene.³³

³¹ Zamisel o ambulantni ni bila nikoli uresničena.

³² SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 4.

³³ Ciglencečki, "Pedagoška akademija Maribor."

Zasnova celotnega prečnega trakta se prilagaja v njegovo sredino umeščenemu amfiteatru (v idejnem načrtu imenovanemu forum),³⁴ ki je dostopen iz visokega pritličja in o katerem bomo več spregovorili v nadaljevanju. V kletnih prostorih je arhitekt zahodno od amfiteatra zasnoval širši pravokoten prostor, po stopnicah dostopen neposredno iz glavnega vhoda, ki se na zahodni strani odpira na »trg« ob menzi (zunanj menzo). Po Kocmutovi zamisli naj bi služil kot študentski klub. Južno od amfiteatra je predvidel niz sanitarij, ob njegovem jugovzhodnem robu pa je bila naknadno urejena telovadnica, ki je načrt ni predvideval. Po stopnišču v jugovzhodnem delu prečnega trakta se povzpemo v pritličje, ki zavzema le vzhodno stranico stavbe. Vanj je arhitekt umestil del prostorov oddelka za glasbeni pouk (zlasti kabinete profesorjev), pisarne strokovnih služb (kadrovska služba, računovodstvo ipd.) in referat za študentske zadeve.³⁵

Visoko pritličje se razteza v dveh nivojih (arhitekt uporablja izraz poletaža), ki ju ločuje stopnišče. Osnovni nivo (poletaža), do katerega pridemo skozi glavni vhod mimo vratarske lože, je usmerjen od zahoda proti vzhodu. Na južni strani ima dve večji predavalnici za po sto študentov s spremljajočimi garderobami, njim nasproti, na severni strani hodnika, pa je arhitekt umestil sanitarije. Zgornjo poletažo uvaja večji pravokoten, v smeri jug–sever potekajoč prostor, preddverje amfiteatra, ki je sčasoma prevzel funkcijo fakultetnega razstavišča. Ta prostor je hkrati ločnica med podolžnim in prečnim traktom. Visoko pritličje podolžnega trakta ima precejšnjo površino. V njegovem jugovzhodnem delu so locirane štiri predavalnice s po 50 sedeži, ki izstopajo tudi na zunanjščini stavbe. Njim nasproti je Kocmut predvidel dodatno predavalnico (današnja računalniška učilnica). Do omenjenih predavalnic dostopamo po posebnem hodniku, ki je z relativno širokim pravokotnim prehodom povezan s preostalim delom trakta, zato ta del visokega pritličja do neke mere predstavlja samostojno enoto. Večji del trakta pa zavzemajo manjše predavalnice, kabineti, laboratoriji, skladišča za učila ipd., ki so večinoma razporejeni ob severni (oddelek za likovni pouk, v manjši meri tudi oddelek za matematiko – fiziko) ali južni stranici stavbe (oddelka za matematiko – fiziko in biologijo – kemijo). Sanitarije precejšnjih dimenzij je arhitekt umestil v sredino trakta, ki ga je s tem razdelil v dva hodnika. Niz sanitarij se vmes prekine, prostor, ki pri tem nastane, pa je zasnoval dovolj široko, da ne služi zgolj kot prehod, temveč kot prostor srečevanja in druženja. Sanitarni niz na vzhodni in zahodni strani zaključujeta stopnišči. Posebej je treba izpostaviti odlično umestitev oddelka za likovni pouk, saj se prostori, v katerih poteka praktični del študija (risalnica, delavnica za plastično oblikovanje), nahajajo na severni strani, kjer je svetloba najbolj ugodna, dodatno pa je za optimalen vir svetlobe arhitekt poskrbel z velikimi okni.³⁶

Prečni trakt visokega pritličja se razteza okoli amfiteatra, tj. prostora za seje in prireditve, ki predstavlja središčno točko trakta.³⁷ Njegov osemkotno zasnovan osrednji del s klopmi brez naslonjal je lahko sprejel do 500 ljudi. Žal je bila pred dobrim desetletjem popolnoma uničena prvotna

³⁴ Zasebna last, idejni načrt, tloris pritličja; prim. SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 7.

³⁵ SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, tlorisa kleti; Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 7.

³⁶ SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, tlorisa pritličja; Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 7.

³⁷ Amfiteater so poimenovali po dr. Vladimirju Bračiču, večkratnem direktorju oziroma dekanu Pedagoške akademije in prvem rektorju Univerze v Mariboru, leta 2019, ob stoletnici njegovega rojstva. O Vladimirju Bračiču gl. Kladnik, "Bračič, Vladimir."

Kocmutova oprema, klopi nadomeščene s premičnimi sedeži in mizami (tako da prostor sedaj bolj spominja na predavalnico), toplo rjavo barvo pa je zamenjala sterilna bela. Zahodno od amfiteatra se nahaja že omenjeno preddverje, sedanje razstavišče, severno od njega pa prostori (današnje Miklošičeve) knjižnice, katere čitalnico prav tako odlikujejo velika okna, s pomočjo katerih je bralec optično vključen v okolico šole.³⁸ Tudi med amfiteatom in knjižnico je bil prvotno niz sanitarij. Vzhodno stranico je arhitekt namenil predavalnicam oddelka za glasbeni pouk, v jugovzhodni vogal stavbe pa umestil dekanat (vključno s klubom profesorjev). Upravne prostore na skrajnem jugovzhodnem robu zaključuje sejna soba, ki jo je po potrebi možno s pomično steno razdeliti na dve enoti. Sejna soba tudi na zunanjsčini, zaradi zamika, vizualno izstopa.³⁹

Zasnova prvega in drugega nadstropja podolžnega trakta v nekoliko poenostavljeni različici sledi razporeditvi prostorov v (tudi po površini obsežnejšem) visokem pritličju (sl. 9). Tudi tukaj so predavalnice, kabineti ipd. nameščeni ob severno in južno stranico, v osrednjem delu hodnika pa je niz sanitarij z vhodi s severne in južne strani ter vmesni pravokotni prehodi oziroma prostori srečevanja. Južni del trakta je s hodnikom podaljšan proti zahodu, severni pa proti vzhodu, nad del prečnega trakta. Na jugovzhodni rob trakta so bile v vsakem nadstropju umeščene po površini nekoliko večje specialne učilnice (npr. učilnica za glasbo, televizijska učilnica, laboratorij za jezike), izstopajoče tudi na zunanjsčini. Prvo nadstropje je bilo namenjeno oddelkoma za geografijo – zgodovino (na južni strani) ter razredni pouk (severno), drugo pa oddelkoma za germanske jezike in književnosti (južno) ter slovanske jezike in književnosti (severno).⁴⁰

Precej pozornosti, tako v visokem pritličju kot v obeh nadstropjih, je Kocmut namenjal osvetlitvi prostorov. Ne le, da so zaradi velikih oken predavalnice odlično osvetljene, s pomočjo že omenjenih svetlobnih jaškov je omogočil tudi naravno osvetlitev sanitarij in kabinetov, posebno odliko pa predstavljajo tudi steklene stene, ki zapirajo odprtine na zaključkih hodnikov, s čimer hodnike ne le dodatno osvetljujejo, temveč notranjsčino povezujejo z okolico, s kampusom na vzhodni in zeleno okolico na zahodni strani stavbe.

V tretjem nadstropju, ki je po površini najmanjše in deluje kot kubus na osrednjem delu ravne strehe, je bilo trisobno hišniško stanovanje, ki se je odpiralo na teraso (terasni vrt). V delu etaže pa je arhitekt predvidel geografski observatorij, ki nikoli ni bil zgrajen.⁴¹ Ker se je v fazi snovanja objekta pojavila dodatna želja oddelka za likovni pouk po ateljejih za profesorje, je arhitekt v končnem načrtu v medetaži med drugim in tretjim nadstropjem (vmesni podest stopnišča) dodal dva ateljeja, ki že z nenavadno strmo enokapnico in relativno visoko nameščenimi okni kažeta na specifično funkcijo.⁴² V ateljejih sta danes sejna soba oddelka za germanistiko in kabinet oddelka za umetnostno zgodovino.

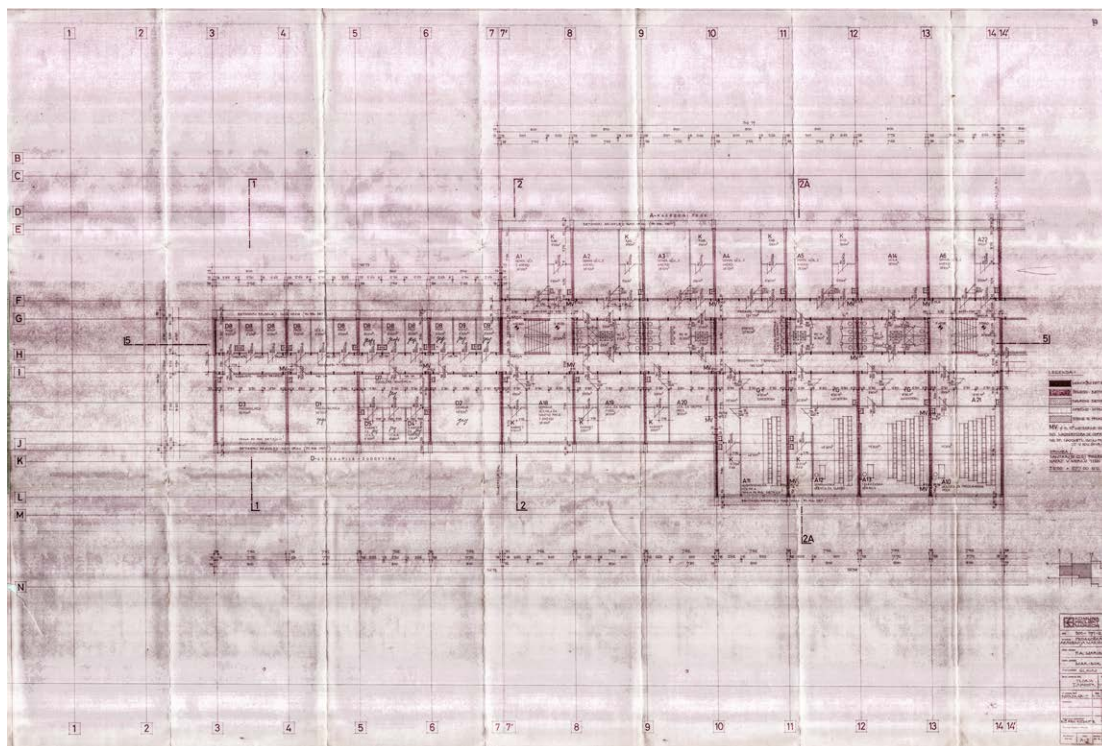
³⁸ Obseg knjižnice je bil po razdelitvi »stare« Pedagoške fakultete nekoliko zmanjšan, v njenem vzhodnem delu se sedaj nahaja dekanat Filozofske fakultete.

³⁹ SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, tloris pritličja – prečni trakt; Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 7.

⁴⁰ SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, tlorsi prvega in drugega nadstropja; Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 8.

⁴¹ SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, tloris tretjega nadstropja; Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 8.

⁴² SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 8.

9. Branko Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, izvedbeni načrt, tloris prvega nadstropja, 1973, Pokrajinski arhiv Maribor (© Pokrajinski arhiv Maribor)

Gradnja stavbe, ki obsega 17.000 m² površin, je bila zaključena do jeseni 1978 – takrat je v njej začel potekati pedagoški proces –,⁴³ pri čemer ni prišlo do omembe vrednih odstopanj od Kocmutovega načrta. Telovadnica, katere gradnja je bila načrtovana v drugi fazi, v obdobju 1986–1990,⁴⁴ ni bila nikoli zgrajena, bržkone zaradi gospodarske krize v osemdesetih letih.⁴⁵

Ob vselitvi leta 1978 je bila Pedagoška akademija eden najsodobnejših univerzitetnih objektov v Sloveniji. Nova, primernejša stavba je omogočala tudi razvoj same inštitucije. Postopoma so uvajali nove študijske programe, leta 1986 pa je bila Pedagoška akademija preoblikovana v Pedagoško fakulteto, torej štiriletno ustanovo, z dodiplomskim in (v manjši meri) podiplomskim študijem.⁴⁶ V drugi polovici devetdesetih let so bili uvedeni prvi nepedagoški študijski programi, leta 2006 pa je bila fakulteta razdeljena na tri nove: Pedagoško fakulteto, Filozofsko fakulteto in Fakulteto za

⁴³ Bračič, "Organizacijska in samoupravna podoba," 27–28.

⁴⁴ SI PAM, SI-PAM/0604, Skupščina občine Maribor 1967–1982, t. e. 1348, Novo poslopje P. A. Maribor, glavna mapa, Tehnično poročilo h glavnemu načrtu Pedagoške akademije v Mariboru, 6; Brumec, "Prehod Pedagoške akademije," 47.

⁴⁵ Njeno vlogo je do neke mere prevzel Univerzitetni športni center Leona Štuklja, po načrtih Boruta Pečenka zgrajen v sredini devetdesetih let na vzhodnem robu kampusa. V uporabo je bil predan v študijskem letu 1995/1996.

⁴⁶ O preoblikovanju Pedagoške akademije v Pedagoško fakulteto gl. Brumec, "Prehod Pedagoške akademije;" Kramar, "Razvoj Pedagoške akademije." Pedagoška fakulteta in Tehniška fakulteta sta bili prvi šoli s fakultetnim programom na Univerzi v Mariboru (Gabrič, "Univerza v Mariboru," 56). Prvi magistrerij na Pedagoški fakulteti je bil zagovaran leta 1992 (Skalar, "Pedagoška fakulteta," 289–90).

naravoslovje in matematiko.⁴⁷ Število študentov in študijskih programov se je krepko povečalo, nove prostore so potrebovale tudi upravne in strokovne službe novoustanovljenih fakultet, tako da so sedaj v stavbi trije dekanati, trije referati, več sejnih sob ipd. Vse to neprestano povzroča prostorsko stisko. Žal se je problem v preteklih letih reševal stihijsko, predvsem z različnimi prezidavami, tj. manjšanjem obstoječih prostorov. Najbolj obžalovanja vredno je dodajanje novih kabinetov v razširjene prostore med sanitarijami v drugem nadstropju,⁴⁸ s čimer so študentje izgubili prostor za druženje, celota pa zato deluje izrazito utesnjeno.

Ne glede na kasnejše gradbene posege pa so vsaj delno še vidne kvalitete Kocmutove arhitekturne zasnove. V prvi vrsti je treba izpostaviti smiselno izrabo terena, tj. vzpostavitev z naravno svetlobo osvetljene kleti, zaradi česar ni bila potrebna gradnja v višino. Precej veliko stavbno gmoto je z zamiki, ki so posledica dveh različno zasnovanih traktov ter postopnega »zoževanja« proti vrhu, uspešno dinamiziral, prav tako je z zamiki v horizontalni smeri razgibal samo zunanjšino, s tem pa je nakazal tudi različne funkcije posameznih delov stavbe. Med kvalitetami notranjščine izpostavimo domiselno zasnovo trakta s predavalnicami, ki ga odlikujejo široki prostori za druženje, umeščeni med sanitarije, katerih število je bilo za čas nastanka nadstandardno, in posebne garderobe pri večjih predavalnicah. Največjo odliko pa predstavlja velika pozornost, ki jo je arhitekt namenil naravni svetlobi. Ne le, da so predavalnice in specialne učilnice odlično osvetljene, s svetlobnimi jaški, potekajočimi po večjem delu stavbe, je poskrbel za dotok naravne svetlobe v kabinete in pisarne, pa tudi v sanitarije. Podoben način nadsvetlobe je uspešno uporabil tudi pri osvetlitvi vhodne avle / razstavišča, čitalnice Miklošičeve knjižnice in nekaterih drugih prostorov (sl. 10–11).

Pomembna kvaliteta stavbe je bila tudi izredno smotrna razporeditev posameznih funkcij (oddelkov, upravnega dela, restavracije, hišniškega stanovanja ipd.) ob njeni izgradnji, ki pa je bila zaradi novih potreb naslednic Pedagoške akademije v marsičem spremenjena. Nenazadnje pa predstavlja kvaliteto stavbe tudi njena urbanistična umestitev, saj jo je arhitekt z odmikom od glavne prometnice obvaroval pretiranega hrupa, postala je središčna točka kampusa, žal pa ni bila uresničena pešpot mariborskih visokošolskih zavodov, ki bi v mestu ležeče tehniške fakultete povezala s kampusom in ki bi se iztekla prav na ploščadi pred fakulteto.

Našteto brez dvoma kaže na velike kvalitete Kocmutove stavbe tako z arhitekturnega kot tudi funkcionalnega vidika. Stavba nekdanje Pedagoške akademije sodi v sam vrh slovenske modernistične (visoko)šolske arhitekture in jo uvrščamo ob bok ključnim univerzitetnim stavbam druge polovice 20. stoletja, med katere sodijo npr. ljubljanske Filozofska fakulteta (Stanislav Rohrman, 1959–1963), Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo (Edvard Ravnikar, 1963–1966), Fakulteta za matematiko in fiziko (Oton Gaspari, 1964–1971), Ekonomska fakulteta (Jože Koželj, 1972–1976), Biotehniška fakulteta (Jurij Kobe, 1987–1988), prizidek k Fakulteti za arhitekturo (Miloš Florjančič, 1994–1996), Fakulteta za družbene vede (Andrej Goljar, 1996–1998) ter mariborske Višja ekonomsko-komercialna šola (Branko Kocmut, 1960–1962), Visoka ekonomsko-komercialna šola (Borut Pečenko, 1971–1974) in Medicinska fakulteta (Boris Podrecca s sodelavci, 2013).⁴⁹ Zahteve novih časov seveda prinašajo s seboj tudi potrebe po prilagoditvi obstoječe stavbe, vendar pa bi morali biti novi projekti izdelani

⁴⁷ O razdelitvi »stare« Pedagoške fakultete na tri nove fakultete gl. Borstner, "Spomini nekega sanjača."

⁴⁸ Kabinetov niso dodajali le v prazne prostore med sanitarijami, temveč so v kabinete predelovali tudi dele (precej velikih) sanitarij.

⁴⁹ O arhitekturi slovenskih univerzitetnih zavodov na kratko: Lapuh, "Univerzitetna zgradba." Obširnejši prispevek o stavbah Univerze v Mariboru je v pripravi.

10. Branko Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, 1975–1978, preddverje amfiteatra / razstavišče
(© UIFS ZRC SAZU; foto: Andrej Furlan)

11. Branko Kocmut: Pedagoška akademija, Maribor, 1975–1978, knjižnica
(© UIFS ZRC SAZU; foto: Marjeta Ciglenečki)

s spoštovanjem do Kocmutove stvaritve. Marsikdo sicer zagovarja gradnjo nove stavbe, vendar bi ena od naslednic Pedagoške akademije lahko ostala v obstoječi stavbi, s premišljenim načrtom prenove pa bi objekt lahko prilagodili današnjim potrebam tudi na način, da ne bi okrnili njegovih arhitekturnih kvalitete oziroma da bi nekatere celo vzpostavili nazaj.

Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa *Umetnost na Slovenskem v stičišču kultur* (P6-0061), ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije. Za pomoč pri pripravi članka se iskreno zahvaljujem Petru Kocmutu, dr. Marjeti Ciglencečki, dr. Evi Sapač, sodelavcem Pokrajinskega arhiva Maribor in Klari Zadravec. Podatki, na katerih temelji ta članek, bodo na razumno zahtevo posredovani interesentom.

Literatura

- Bernik, Stane. *Slovenska arhitektura dvajsetega stoletja / Slovene Architecture of the Twentieth Century*. Ljubljana: Mestna galerija, 2004.
- Borstner, Bojan. "Spomini nekega sanjača." V *Petdeset let Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru*. Maribor: Založba PEF, 2011 (*Revija za elementarno izobraževanje*, 4), 70–80.
- Bračič, Vladimir. "Organizacijska in samoupravna podoba Pedagoške akademije Maribor od njene ustanovitve do 1986." V *Petdeset let Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru*. Maribor: Založba PEF, 2011 (*Revija za elementarno izobraževanje*, 4), 12–31.
- Brumec, Viljem. "Prehod Pedagoške akademije v Pedagoško fakulteto." V *Petdeset let Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru*. Maribor: Založba PEF, 2011 (*Revija za elementarno izobraževanje*, 4), 32–59.
- Ciglencečki, Marjeta. "Motiv obeliska v opusu Branka Kocmuta." *Umetnostna kronika*, št. 37 (2012): 17–24.
- Ciglencečki, Marjeta. "Pedagoška akademija Maribor." *Likovna umetnost v prostoru mesta Maribor*. Dostop 20. 4. 2025, <http://www.mariborart.si/spomenik/-/article-display/pedagoska-akademija-maribor>.
- Ciglencečki, Marjeta. "Srednje tehniške šole." *Likovna umetnost v prostoru mesta Maribor*. Dostop 20. 4. 2025, <http://www.mariborart.si/spomenik/-/article-display/srednje-tehniske-sole>.
- Ciglencečki, Marjeta. "Višja ekonomsko-komercialna šola." *Likovna umetnost v prostoru mesta Maribor*. Dostop 12. 5. 2025, <http://www.mariborart.si/spomenik/-/article-display/visja-ekonomsko-komercialna-sola>.
- Gabrič, Aleš. "Univerza v Mariboru." V *Enciklopedija Slovenije*. Zv. 14, uredil Dušan Voglar, 55–57. Ljubljana: Mladinska knjiga 2000.
- Gabrijelčič, Peter. "Študentski projekt 'Mariborska univerza'." *Outsider: Spletna izdaja*, 25. 10. 2024, <https://outsider.si/peter-gabrijelcic-studentski-projekt-mariborska-univerza/>.
- Kladnik, Drago. "Bračič, Vladimir." V *Novi Slovenski biografski leksikon*. Zv. 3, uredila Barbara Šterbenc Svetina, 224–27. Ljubljana: Založba ZRC, 2018.
- Koselj, Nataša. *Arhitektura 60-tih let v Sloveniji: Kontinuiteta ideje*. Ljubljana: AB, 1995.
- Kramar, Martin. "Razvoj Pedagoške akademije v Mariboru." V *Petdeset let Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru*. Maribor: Založba PEF, 2011 (*Revija za elementarno izobraževanje*, 4), 60–69.

- Lapuh, Milivoj. "Univerzitetna zgradba." V *Enciklopedija Slovenije*. Zv. 14, uredil Dušan Voglar, 57–59. Ljubljana: Mladinska knjiga 2000.
- Murko, Matija. "Arhitektura bratov Kocmut." *Sinteza*, št. 9 (1968): 25–29.
- Murko, Matija. "Kocmut, Branko." V *Enciklopedija Slovenije*. Zv. 5, uredil Marjan Javornik, 177–78. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1991.
- Pečenko, Borut. "Znamenje nekega časa: Ob 70-letnici arhitekta in urbanista Branka Kocmuta." *Večer*, 10. 1. 1991, 12.
- Pirkovič, Jelka. "Višja ekonomsko komercialna šola." V *20. stoletje: Arhitektura od moderne do sodobne*, uredila Damjana Prešeren, 133–36. Ljubljana: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2001.
- Pirkovič-Kocbek, Jelka. *Izgradnja sodobnega Maribora: Mariborska arhitektura in urbanizem med leti 1918 in 1976*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete; Partizanska knjiga, 1982.
- Rakovec, Andreja. "Branko Kocmut." *Likovna umetnost v prostoru mesta Maribor*. Dostop 20. 4. 2025, <http://www.mariborart.si/osebnost/-/article-display/branko-kocmut>.
- Sapač, Eva. "Urbani razvoj Maribora v 20. stoletju: Umetnostnozgodovinsko in spomeniškovarstveno vrednotenje urbanistično oblikovalskih kvalitet mesta." Doktorska disertacija, Univerza v Ljubljani, 2010.
- Sapač, Igor. "Katalog pomembnejših klasicističnih, bidermajerskih in historističnih arhitekturnih stvaritev na območju Republike Slovenije." V Igor Sapač in Franci Lazarini. *Arhitektura 19. stoletja na Slovenskem*, 361–677. Ljubljana: Muzej za arhitekturo in oblikovanje; Fakulteta za arhitekturo, 2015.
- Skalar, Vinko. "Pedagoška fakulteta." V *Enciklopedija Slovenije*. Zv. 8, uredil Dušan Voglar, 289–90. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1994.
- Šijanec, Fran. *Sodobna slovenska likovna umetnost*. Maribor: Obzorja, 1961.
- Švajger Lešnik, Jožica. "Prispevek bratov Kocmut k mariborski arhitekturi in urbanizmu." Diplomsko naloga, Univerza v Mariboru, 2001.

The Former Pedagogical Academy Building in Maribor

Summary

The building of the former Pedagogical Academy (Pedagoška akademija) in Maribor, now home to its successors – the Faculty of Arts, the Faculty of Education, and the Faculty of Natural Sciences and Mathematics – ranks among the central monuments of Maribor's modernist architecture. However, it has not yet been the subject of in-depth research, partly due to numerous later alterations that significantly compromised its original, inventive architectural design.

Initial initiatives to establish a school for training primary school teachers date back to 1947, when a similar institution was founded in Ljubljana. Following a series of complications, the Pedagogical Academy was officially established on June 26, 1961, joining five other higher education institutions

that had been founded a few years earlier as members of the Association of Higher Education Institutions in Maribor (Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru). This association in 1975 evolved into the University of Maribor.

Even during the academy's founding, plans were already underway for a dedicated building. However, due to difficulties in establishing the institution and financial constraints, the project stalled at the conceptual sketch stage. As a result, the newly formed academy moved into the former classical grammar school building, which it shared with the Higher School of Law and the administrative services of the Association of Higher Education Institutions in Maribor. From the mid-1960s – especially intensifying after the academy's 10th anniversary in 1971 – efforts to construct a purpose-built facility gained momentum. Initially, the new building was to be located near the city centre, but for various reasons, this proved unfeasible. Ultimately, the academy accepted a municipal offer for a plot on the far western edge of the city, on the grounds of a former landfill. This decision marked the beginning of what is now the university campus along Koroška cesta Street.

Between 1973 and 1975, plans for the new building were drawn up by Branko Kocmut (1921–2006), one of the leading figures in Maribor's post-World War II architecture. Construction took place between 1975 and 1978. Kocmut's design demonstrates his characteristic restraint toward vertical construction, efficient use of natural conditions – in this case, the sloping terrain, which he utilized to illuminate part of the basement – and a dynamic layout achieved through staggered floors and horizontal shifts, most visible on the building's south and north façades.

Among the interior's standout features are the clever design of the lecture hall wing with generous common areas placed between restrooms (whose number was exceptional for the time), and separate cloakrooms for larger lecture halls. The building's greatest merit is the architect's focus on natural light: not only are the lecture halls and special classrooms well-lit, but light wells running through much of the building also illuminate offices, seminar rooms, and even restrooms. A similar approach was used successfully to light the entrance lobby/exhibition space, the Miklošič Library reading room, and other areas. Another major quality of the building was the rational organization of various functions – departments, administrative offices, cafeteria, caretaker's apartment, etc. – which has been significantly altered over time to accommodate the needs of the academy's successor faculties. The building's urban placement is also noteworthy: set back from the main road, it is shielded from excessive noise and has become the focal point of the campus. Unfortunately, the planned pedestrian route connecting Maribor's centrally located technical faculties with the campus – terminating at the forecourt of the academy building – was never realized.

The new premises also enabled the institutional development of the Pedagogical Academy. In 1986, it became the Faculty of Education, transforming from a two-year to a four-year institution. In 2006, it was split into three separate faculties: the Faculty of Education, the Faculty of Arts, and the Faculty of Natural Sciences and Mathematics. The growing number of students and programs, along with the needs of the new faculties' administrative and support services, has led to spatial constraints that over the past decades have been addressed in an *ad hoc* manner – primarily through various interior modifications and reductions of existing spaces, which have significantly diminished Kocmut's thoughtful design.

Nonetheless, the building of the former Pedagogical Academy undoubtedly stands among the finest examples of Slovenian modernist (higher) education architecture, on par with key university buildings of the second half of the 20th century in Slovenia. Despite current proposals to construct a new faculty building, I believe that one of the academy's successor institutions could remain in the existing building. With a carefully considered renovation plan, the structure could be adapted to meet present-day needs without compromising – and perhaps even restoring – its architectural qualities.